

Vánoce s Feuerbachem

Ateista je ironik. Nakolik ale podléhá sentimentalitě vánoc, touží podvědomě po křesťanské víře. Ateista to ví, ale nic s tím nedělá; s takovými věcmi nic nenaděláte. Proto hlásá: říkejte dětem pravdu! Oni jim ale tvrdí, že dárky nosí Ježíšek. Kdo to tvrdí? Věřící, nebo nevěřící? Tvrdí jim to ti i ti. Tak věřící i nevěřící pojí dohromady pověra, tak věřící i nevěřící chtějí svým dětem poskytnout náboženskou iluzi. Jak dlouho jim vydrží? Znal jsem rodinu, která pro svého devítiletého syna fingovala příchod Mikuláše; matka si však stěžovala, že je to rok od roku těžší. Co bude pak, až to tradiční cestou dál nepůjde? No, syn prohlédne a nebude věřit v Mikuláše! Ale o to přece nejde: on pozná, že to na něj narafičili! A pozná to sám svými silami, usvědčil rodiče z podvodu. Sám a vlastními silami dospěl k tomu, že žádný Mikuláš není, že to byl přestrojený otec. Od samého počátku, kam až paměť sahá – otec! Všimněme si: dítěti stačí, aby tatínka jedinkrát usvědčilo, předchozí případy patřičným způsobem zobeční. S Ježíškem je to stejné, Ježíš jako Mikuláš. Co na to říká ateistický ironik? Že vánoce s dárky od Ježíška jsou vzorová výchova ateistů! Ví, že každý jednou dospěje a usoudí, že žádný Ježíšek není. Někdo v šesti, někdo ve třiceti letech, někdo až po smrti rodičů, nakonec ale všichni budou vědět, co je skutečnost a co fikce. Budou to vědět věřící i nevěřící. Jen ti nejšťastnější, jen opravdové děti boží, zemrou dřív než jejich rodiče a vezmou si svou iluzi do hrobu. Proto ironik hlásá: říkejte jim pravdu, ale spoléhá na to, že to neudělají.

Proč je tahle praxe pro náboženství zhoubná? Inu proto, že vytváří analogii! Člověk posuzuje konkrétní případ podle jiného případu, a děti víc než kdo jiný. Děti a staré národy, třeba přírodní nebo středověké. Zkušenost dítěti říká: Ježíšek, který nosí dárky, neexistuje! V té větě je zakleto celé tajemství Boha: Bůh neexistuje. Všimněte si, že analogie netvrdí opak. Neříká, že Ježíšek, který nosí dárky, neexistuje, že ale existuje Ježíš, který nám dává dary největší, třeba nesmrtelnost. To tvrdí dospělí, kteří ale dítěti už nejméně jednou lhali. V čem? Přece v existenci zázraků! Dárek od Ježíška i nesmrtelnost jsou zázraky. Ježíšek je Bůh. Tak nakonec všichni, nevěřící i věřící, ponесou na dně svých duší jizvu povědomí, že nesmrtelnost je fikce. Řekla jim to analogie a řekla jim to v tak útlém věku, že to vlastně vědí už dávno. Tahle praxe s dárky od Ježíška je hodně stará: víme to tedy všichni už několik set let! Proto je naše společnost sekulární a proto podporuje tradici vánoc. Ironik to ví a jeho „Říkejte jim pravdu“ je dvojsečné. V šachu se tomu říká „vidlička“, což je současné ohrožení dvou figur protivníka. Ve vánoční partii šachu hraje ateista s bílými a brát bude on, ať už jim pravdu řeknou nebo neřeknou. Obojí totiž směřuje ke stejnému výsledku, k ateismu. U některých je to ateismus vědomý, u jiných podvědomý, ale na nějaký způsob to platí pro všechny.

Pak je tu ale možnost, že se mi podaří přesvědčit sám sebe. Jsem dospělý, je mi dvanáct, dvacet, čtyřicet let a říkám: Bůh existuje, ale nenosí dárky! Proto je ateista klidný. Nebere vážně kreacionisty, kterým Bůh nepřináší dary. Kteří připouštějí, že evoluce funguje, ale že je na svém počátku vytvořena Bohem, asi jako když konstruuje virtuální program v počítači. Co to znamená, že je evoluce vytvořena Bohem? Ejhle, náš starý známý se vrací na scénu: znamená to, že evoluci stvořil Ježíš! To zní povědomě: evoluce je stvořena Ježíškem, je to malý dárek, úhledně zabalený do pozlátka, který si zbožný křesťan dal pod stromeček a tvrdí, že ho tam položil Bůh. Celý zázrak spočívá v tomhle, protože jinak zázraků není třeba: za Boha pracuje evoluce! Inženýr Jezus, který byl s Otcem i s Duchem od věčnosti v trojjediné totalitě, ale zároveň odlišná osoba, naprogramoval singularitu vesmíru antropicky, takže filosof Leibniz mohl radostně zvolat, jak krásně to funguje. Říkal tomu předzjednaná harmonie a Voltaire se mu za to vysmál, protože součástí této „harmonie“ bylo i zemětřesení v Lisabonu s desítkami tisíc obětí. Kreacionistovi pak nezbývá než připustit, že součástí božího plánu byli i predátoři a parazité. Tak například tasemnice je krásné boží dílo: Bůh ho stvořil pro harmonickou rovnováhu přírody! Evolucionista s tímhle problémem nemá: evoluce

generuje život v každé ekologické nice, která se nabízí a je zrovna volná, například v lidském střevu. Malí žraloci, požírající v děloze matky jeden druhého, jsou rovněž úžasné boží dílo.

Kreacionista je filosof, který redukoval boží zázraky na zázrak jediný: na Vědomí, vznášející se před velkým třeskem nad fyzikálním vakuem! Dárky tedy nenosí Ježíšek, ale Ježíš existuje. Duch svatý se vznáší nad vakuovou pěnou, a když se Bohu některá z bublin na těch předkosmických povidlech zalíbí, vznikne vesmír. Zalíbí se mu tehdy, je-li to vesmír antropický, a evolučně vzniklý rozumný tvor se tudíž bude tělesně podobat Ježíši. Antropický princip se změnil na filantropický. Pak už nezbývá, než aby v předem naprogramované historické fázi vstoupil do bubliny světa a nechal se ukřižovat. Od té chvíle budou všichni, kdo v něj uvěřili, spaseni: jejich těla vstanou na předem naprogramovaný zásah trojjediného Boha z mrtvých! Kreacionista, je-li jen trochu poctivý a trochu filosofem, připustí, že v téhle věci nemá jistotu, nebo přinejmenším nikoli úplnou: náš kreacionista se proměnil na existencialistu! Křesťanský existencialista se vrhá do vakuové pěny ve víře, že ji řídí a ovládá Bůh. Jistotu nemá, protože důkazy o existenci Boha neexistují. Existencialista dělá to, co kdysi dělal francouzský filosof Pascal: sází na existenci Boha jako v ruletě! Buď to vyjde, nebo ne. Buď nesmrtelnost existuje, a on vyhraje, nebo neexistuje, ale on neprohraje: nebude totiž po smrti vědět, že neexistuje! To je chytré a říká se tomu sázka na Boha, Zero neboli Nulu.

Většina věřících uvažuje přímočaře: až zemřu, začne mi nesmrtelnost a budu žít věčně! Jenže tak tomu není, podle evangelií ani podle četných teologů katolických i protestantských. Ježíš byl po celou dobu uložení v hrobce mrtvý, asi tak, jako když nevyjde sázka na zero. Jeho věčný život začal zmrtvýchvstáním, byla to nesmrtelnost v těle, které pak, vzdor gravitaci, vstoupilo na nebesa. To pak znamená dvojí věc: za prvé, že tělo je nezbytným „médiem“ duše (jak říkají oni teologové), a za druhé zázrak, totiž tělesné nanebevstoupení. V těle pak byly až dosud vzkříšeny jen dvě bytosti: Ježíš a (podle katolických nauk) jeho matka Marie. Žádný z učedníků, světců, svatých ani mučedníků vzkříšený nebyl, a nebude až do Posledního soudu. Tak i vy, dobří křesťané, budete po smrti spočívat v nebytí, ale nebudete o tom vědět, takže jste vlastně neprohráli, i když jste nevyhráli nic. Nebudete vědět, co už dva tisíce let nevědí celé generace zemřelých křesťanů, totiž že se Poslední soud dosud nekonal. Pak nezbývá než říci: dobrý křesťan, mrtvý křesťan! Protože na nich leží síla důkazu, chápete? Protože oni navzdory gravitaci uvěřili. To oni nás jednou přesvědčí, že Ježíšek existuje. Kdy? Až budou dobří křesťané vylézat z hrobů! Ateista je klidný. A protože se Poslední soud dosud nekonal a nepomohli v tom ani Mayové, baví se čtením Evangelií. Dočte se, že Josef Arimatejský, vyznavač Kristova učení, uložil Ježíšovo mrtvé tělo v hrobce na své zahradě. Že k životu procitlý Ježíš odvalil balvan od vchodu hrobky, a zatímco Římané v plné zbroji dřímali, prošel mezi nimi a zjevil se učedníkům. Ti ho ovšem nepoznali, musel jim sám sdělit, kdo že vlastně je. Uvěřili mu a od té doby je Ježíšovo zmrtvýchvstání v těle historický fakt. Židovská pověst však tvrdí, že Jeho mrtvé tělo ukradli učedníci. Kreacionista, který v tohle nevěří, není obyčejný kreacionista: je to kreacionista-pur, čistě filosofický typ, který z náboženství podržel jen abstraktní ideu. Ale i čistý kreacionista věří na zázraky, byť je popírá. Není snad stvoření světa z fyzikálního vakua zázrak? Původní, prvotní zázrak? Kosmický IQ spustil evoluci, a všechno ostatní, jako např. zmrtvýchvstání a nesmrtelnost duše, je nesmysl. Kreacionista-pur si neumí představit, že by taková věc jako vesmír vznikla sama od sebe. Uvažuje mechanicky, příroda je pro něj počítač, který nutně předpokládá programátora. Že existence programátora vyžaduje dalšího programátora a tak dál, nepřipouští; jeho rozum, aniž si to uvědomuje, je školený scholasticky. A protože je školený scholasticky, hodí se mu evoluce k tomu, aby si Hospodin v Ráji neumazal ruce od hlíny. Pak je tu možnost, že náš kreacionista není tak docela „pur“, jak si namlouvá. Že vědomě věří v prvotní zázrak big-bangu (který roku 1950 posvětil papež), zatímco další zázraky jsou jaksi podvědomé, asi jako u sentimentálního ateisty podléhajícího kouzlu vánoc. „Další“ zázraky

jsou závislé na tom „prvotním“: jsou tudíž „menší“, a jakožto „menší“ i pravděpodobnější. Kreacionismus je vždy víra v zázrak, to vyplývá z podstaty pojmu. Tato víra může být redukována, částečně redukována nebo zcela neredukovaná, vždy se ale jedná o zázraky. Pokud je to neredukovaná víra, je zmrtvýchvstání Ježíše historický fakt, a ironik se směje. Pokud je redukována, je tu jen velký třesk a evoluce, a ateista může být klidný, protože pak nejenže není žádné zmrtvýchvstání, nesmrtelná duše a věčný život, ale ani nelze rozlišit bytí od nebytí a Boha od vakua. Takový Bůh je nula, ale zero nevyhrává. Proč? Protože to je nula pro živé! Pascalova nula platila mrtvým, a jen proto mohla vyhrát hlavní cenu. Ti, kteří dosud žijí, se zklamaně odvracejí od hracího stolu; dárek od Ježíška naň nepadl. Mezi kreacionismem-pur a ateismem zřejmě musí existovat ještě jiná cesta, která připouští evoluci i nesmrtelnost. Takhle například uvažoval ruský filosof Solovjov, podle kterého evoluci řídí Kristus.

Aby dokázali, že evoluce a nesmrtelnost nejsou v rozporu, využívají kreacionisté poznatků vědy. Nic jiného jim ani nezbyvá, věda se nedá v moderním světě přehlédnout. Nedá se přehlédnout ani to, že křesťanské církve už nemají politickou moc: neútočí tedy proti původcům myšlenek, jako za Bruna a Galileiho, ale proti myšlenkám! Když se nedá obhájit názor, že Země je plochá (který církev opustila s učením Isidora ze Sevilly už v 7. století), začneme tvrdit, že v Bibli se píše o Zeměkouli. Všimněme si, že politická moc demokratického světa takové projevy připouští, což je velká výhoda všech heretiků vědy. Je to pro vědu handicap? Ani v nejmenším! Není totiž nic nesmyslnějšího než představa vědeckého inkvizičního tribunálu. Tribunál vědy ale existuje, i když nepálí lidi ani knihy; říká se mu „konsensus odborníků“. Je na první pohled zřejmé, že kreacionista nemůže být v konsensu s evolucí. Nemůže v něm být proto, že motivace náboženství je jiná než motivace vědy. Francouzský strukturalista A. J. Greimas vytvořil v šedesátých letech aktantové rozvrhy dvou typů myslitele, filosofa klasického věku a filosofa marxistického. „Aktanty“ jsou hybatele dění, kteří se strukturují podle tří os: osy touhy (subjekt a objekt; subjekt touží po nějakém objektu), osy komunikace (adresant a adresát; komunikát odněkud vychází a k něčemu směřuje) a osy pragmatické (oponent a adjuvant; něco se nám staví do cesty a něco nám napomáhá). Subjekt je tedy závislý na nějakém objektu, s někým komunikuje a s někým vstupuje do praktických vztahů. Závislost na objektu je důvodem, proč může být neživá věc, třeba Grál, pojímán jako aktant, hybatel dění. Podívejme se, jak vypadá aktantový rozvrh evolucionisty neboli ateistického vědce:

Subjekt.....poznávající člověk
Objekt.....pravda
Adresant.....příroda
Adresát.....rozum
Oponent.....složitost přírody
Adjuvant.....vědecká metoda

U kreacionisty jsou první dvě pozice shodné. Také jemu jde o pravdu, pravda je, stejně jako u vědce, objektem jeho touhy. Rozdíl jsou však markantní na zbývajících aktantových osách a pozicích. Na ose komunikace jsou odlišné naprosto, na pragmatické ose jsou kontrární: co pomáhá ateistickému vědci, komplikuje situaci kreacionistovi, a naopak, co ateistovi situaci komplikuje, to kreacionistovi pomáhá. Náboženský člověk i kreacionista tedy parazitují na výsledcích vědy. Podle Greimasovy metody vypadá strukturovaná situace kreacionisty takto:

Subjekt.....poznávající člověk
Objekt.....pravda
Adresant.....Bůh

Adresát.....víra
Oponent.....vědecká metoda
Adjuvant.....složitost přírody

Není naše hodnocení příkré? Není unáhlené? Nemůže kreacionista přispívat do pokladnice vědy? Ovšemže může! Totiž: může, nakolik zůstává vědcem a pouze vědcem; pak ovšem nesleduje svůj vlastní aktantový rozvrh. Tak francouzský jezuita Pierre Teilhard de Chardin přispěl do pokladnice vědy, když se podílel na vykopávkách člověka pekingského. Jinak je tomu s interpretací archeologických fakt. Interpretovat totiž evoluci jako přímku, nota bene vzestupnou, směřující k bodu omega, ke Kristu, je ústřel a nic jiného. Není od věci připomenout, že Teilhard má na svém účtu sbírku odborných recenzí, za jakou by se nemusel stydět ani Jára Cimrman! Závěr je jasný: kreacionista, nakolik je kreacionistou, nemůže přispět do pokladnice vědy! Může do ní přispět, nakolik zůstává vědcem-pur. Obě pozice, vědecká a náboženská, jsou z principu neslučitelné. Ne snad proto, jak se s oblibou tvrdívá, že zkoumají jiné roviny (téhož) bytí: kreacionismus totiž nezkoumá nic! Kreacionismus jen hovoří v obecných pojmech. Neslučitelné nejsou ani proto, že mají odlišnou metodu: kreacionismus nemá žádnou metodu! Kreacionismus nemůže přinést do pokladnice vědy nic, co by už neměla. K tomu, co věda má, přidává jediné, a to pojem vesmírné inteligence, kosmického IQ, Boha. Že se přitom pořeže o Occamovu břitvu, je jasné. Aktantové rozvrhy nám signalizují zásadní rozpor, totiž že se kreacionisté dostávají mimo teorii! Být mimo teorii znamená být na špatném místě, protože teorii můžeme falzifikovat jen „zvnitřku“, vyvrácením jejích argumentů a funkčních spojuj mezi fakty. Z pozice vně teorie nevyvrátíme nic, ale můžeme tvrdit cokoli. Smůla je v tom, že to nemůžeme dokázat. Nikdo nás tedy nebude brát vážně.

Mohli bychom se ptát: což nelze kosmický IQ dosadit jako proměnnou do vědecké teorie? Ovšemže můžeme, jen přitom není jasné, co by „proměňovala“. Je-li Bůh určen jako nehmotná, neprostorová a nečasová entita, co vlastně může v teorii ovlivnit? Co může ovlivnit v praxi? Jako v křivém zrcadle spatřil tuhle skutečnost katolický evolucionista Paul Chauchard: „Přestaňme tedy říkat ‘Vše se děje samo a Bůh tudíž neexistuje,’ a řekněme: ‘Vše se děje samo, protože Bůh působí ve světě právě takto.’“ Kouřový nápis na vodě není zřetelnější než taková věta! Pak je ovšem možné hlásat s jedním současným českým teologem, že „teologie je korunou věd“! Dosadíme-li do nějaké rovnice, například $E = mc^2$, nekonečnou hodnotu, zhortí se. Je to snad záměrem kreacionistů? Možné to je, nevím. Skrytou škodolibost v každém případě převáží nulita teoretického výsledku: kreacionista, tento „služebník neužitečný“, se v odborné veřejnosti deklaruje; sám sebe vyhnal mimo hřiště. Zkuste nějakému programátorovi navrhnout, aby do svého projektu začlenil nekonečnou hodnotu! Podívá se na vás, jako kdybyste mu chtěli do počítače nalít vodu.

Nemělo by nás tedy překvapit, že podobná věc není přípustná ani ve filosofii, a to přesto, že se zabývá obecnými pojmy, zpravidla obecnějšími, než jakými se zabývá věda. Správně bychom ale měli říci: právě proto! Proč by u abstraktních pojmů měla platit jiná, méně přísná pravidla než u pojmů konkrétních? Mohu sice vymyslet zcela nový pojem, ne ale nový fakt; nový fakt musím objevit, dokázat. Obecný pojem, který nemá fakticitu, je prázdný žvást. Fakticita nekonečna je něco jiného než jeho pojem. Jeho hodnota je něco jiného než jeho *znak*. Totéž platí pro entity věčnosti, nehmotnosti a neprostorovosti. Přejít z nekonečných hodnot na konečné, např. z věčnosti do času, trápil už Platóna a sv. Augustina, nezdá se však, že by teologie od jejich časů nějak pokročila. Nepokročila proto, že reflektuje obecné pojmy a ne fyzikální realitu, jakou je např. Planckův čas. Kreacionisté nemají hmotu ve velké oblibě.

Fakticitu pojmu musí dokázat ten, kdo pojem tvrdí; neboť jde o fakta, ne o pojmy. Představme si starogermánskou variaci kreacionismu, která praví, že pohoří Krkonoše (Riesengebirge) vytvořili obři, a to přenášením velikých balvanů na jedno místo. Věc nám

případně absurdní, ale není tak absurdní, jak se na první pohled zdá! Pro Germány byli obři a trpaslíci reálnými aktéry jejich náboženství. Skály se po setmění měnily v obry a obři při prvním svítání ztuhli ve skalní útvary; Krkonoše by stále ještě mohly být zatuhlými, dřímajícími obry. Představme si, co všechno bychom se dozvěděli v germánském adventu, pokud by germánské náboženství potřebovalo křesťanskou zvěst! Chodil by místo Mikuláše Rýbrcoul? Slavili bychom narození Ódina? Visely by na vánočním stromu lidské ozdůbky? V každém případě platí, že člověka vyřezali ze dřeva trpaslíci a že obři metají balvany jedna báseň, máte kupu, ani se nenadějete! A teď si představte, že nějaký dnešní Island'an přijde s teorií, podle které Krkonoše stvořili obři! Zaujme přitom pozici kantovského filosofa a bude tvrdit, že existenci Boha nelze potvrdit, ani vyvrátit. Tahle věta nadělala ve filosofii velkou paseku. Nakolik je totiž platná, jsou existence a neexistence ontologicky rovnocenné; pak mohou zcela legitimně požadovat, abyste mi vyvrátili, že Krkonoše nestvořili obři! Bazinga? Ani v nejmenším! Místo obrů si dosaďte jediného Boha a místo Krkonoš zeměkouli. Jako je na Germánovi, aby dokázal své obry, a to z fakt, je na křesťanském kreacionistovi, aby dokázal činnost Hospodina, například v reliktním záření nebo v geologických sedimentech. Co by Richarda Dawkinse přesvědčilo o existenci Boha? Králík v prekambriu, odpovídá lakonicky. Řečeno filosofičtěji, dokazuje se bytí, ne nebytí. Nebytí nelze dokázat. Nemohu dokázat, že tu v danou chvíli nebyl trpaslík! Naše krkonošská teorie není žádná teorie. Je to mýtus. Jako teorie musí být testována, a to ať si náš Germán dělá sám.

Když se kreacionisté uchylují ke kantovským idejím (že existenci obra nelze potvrdit, ani vyvrátit), nepožadují po vědě nic jiného, než aby vyvracela existenci něčeho, co nebylo dokázáno. Chápeme je, vždyť co jim zbývá? Všechny důkazy Boha vyšly totiž na prázdno; jsou to přinejlepším důkazy o *logickém* pojmu! Zkuste dokázat *neexistenci* nehmotné substance! Je to dobře vymyšleno, ale má to jednu chybu, asi jako dobrý return mimo tenisový dvorec. Dokázat nebytí evoluce mohou zásadně jen uvnitř dvorce. To oni neumějí, především proto, že málokterý přesvědčený kreacionista je specialistou na evoluci; pokud jím je, musí o Bohu jakožto vědec mlčet (jak dobře pochopil Chauchard). Kreacionismus je aktantový rozvrh, který je kontrární k vědě a který hrají většinou neodborníci v teoriích, které chtějí vyvrátit. Kreacionismus, a to každá jeho verze, tvrdá i měkká, je vzpoura proti dějinám. Vzpoura proti dějinám se uskutečňuje ve jménu „archetypu“ a v lepším případě je to vzpoura proti poznání; k její nejnebezpečnější verzi se vrátíme v závěru. Nemohu-li vyvrátit evoluční fakta, soustředím se na spoje mezi nimi. To je snazší, protože souvislosti mezi fakty jsou logické povahy a tudíž přístupné scholastické metodě. Scholastická metoda interpretace, resp. desinterpretace evolučních faktů, je jednoduchá. Vychází z toho, že souvislost mezi dvěma „evolučními“ fakty je vložena (protože je logické povahy) a že musí být sama o sobě verifikována, což pro scholastika předpokládá, aby byl objevem „mezičlánek“. A protože v dané chvíli neexistuje, evoluční souvislost jakožto „vložena“ neplatí.

K tomu je třeba říct několik věcí, předně že fakta jsou znaky: mezi znaky jsou nutné mezery, jako mezi slovy. Vložím-li mezi dva znaky mezičlánek, zdvojnásobí se počet „mezer“, jak vtipně poznamenává R. Dawkins. „Mezičlánek“ je tvrzení, že míč dopadl na čáru, ne do zámezí. To je důležité, protože cílem scholastické metody je nekonečný regres, rozdrobení důkazního materiálu až k formě aporie, kdy letící šíp stojí. Vodit kreacionisty do muzea a ukazovat jim, že existuje řůra mezičláneků, jak navrhuje Dawkins, je marné, protože kreacionistovi jde o mezery, ne o mezičlánek. „Jestřábí oko“ jim tedy vždy hlásí „čáru“. Všimněme si, že neexistence tu plodí neexistenci: neexistence mezičláneku neexistenci teorie, tedy evoluce. Kreacionisté si přitom představují, že evoluce pracuje postupně a téměř plynule: abychom dokázali evoluci člověka, museli bychom mít k dispozici nekonečnou množinu přechodů. To jen dokazuje, že o evoluci nic nevědí; nebudu tedy jejich názor vyvracet, k tomu jsou povolánější. Pointu si ovšem neodpustím: evoluce je fakt, dokázaný z genofondů

biologických druhů; čím dál sestupujeme v čase zpět, tím blíže jsme u společného prapředka všech druhů. S mezičlánkem můžeme do Strážní věže, ale to je tak všechno.

Přijme-li kreacionista argument o znakové řeči evoluce, která nám v sekvencích DNA vypravuje svůj příběh, uchýlí se k dalšímu scholastickému kroku. Jde opět o známý spor „bytí *versus* nebytí“, resp. o jeho variantu. Začne tvrdit, že evoluce, neřízená kosmickým IQ, měla málo času na to, aby vzniklo něco tak komplikovaného jako lidský mozek. Že důraz na slovu „lidský“ je zbytečný, je zbytečné jim dokazovat. Pokud totiž evoluce neměla dostatek času k tomu, aby vytvořila, co bylo vytvořeno, pak neměla ani dost času na vytvoření mozku šimpanze, myši a hada; nejde totiž o lidský mozek, ale o mozek vůbec, o princip CNS. Nechme stranou problém, že pokud by evoluce skončila u šimpanzího mozku, kosmické IQ by nikdy nenabývalo statusu osoby, autora virtuálního programu Stvoření z vakuové pěny. V hegelovské projekci by to vypadalo tak, že vědomí Boha (který dosahuje svého „sebeuvědomění“ v člověku) by se zastavilo na úrovni šimpanze (případně dinosaura či myši). Skutečnost je ovšem přesně opačná: evoluce měla času habaděj! Její mírou jsou miliardy let. Víme-li z praxe, nikoli snad z nějaké úvahy, jak rychle pracuje přírodní výběr a adaptace, nebudeme marnit čas úvahami o nedostatku času. Evoluce pracuje přímo před našima očima, přečtěte si knihu Největší show pod sluncem! Platí spíše opak: to Bůh měl na stvoření lidského mozku času málo, nehledě k tomu, že tvořil živočišné druhy odděleně! Další argument, spojený s genofondem a nedostatkem času, je námitka, že genetický kód je příliš složitý, než aby se obešel bez konstruktéra. Je to něco podobného, jako kdybyste programátorovi tvrdili, že počítačový program je příliš složitý, protože v něm je příliš mnoho jedniček a nul. Genová abeceda má čtyři písmena, což není tak velký rozdíl vzhledem k tomu, jak dlouho existují počítače a jak dlouho DNA. Všimněme si, že podobné námitky vždy vznášejí ideově zaujatí neoborníci: pro specialistu na genofond je jeho abeceda průzračně jednoduchá, k tomu ale musí hodně vědět! Jeho důkaz je také velmi pracný, což se nedá říct o kreacionistovi, který stojí u počítače a lije doň nuly. Jít do muzea také představuje určitý výdej času a energie, nehledě k tomu, jak mnoho úsilí vynaložím na to, abych vůbec pochopil, co je to vlastně ten „mezičlánek“.

Evoluce nepracuje nijak složitě. Dělá vždy jen jeden krok, jehož povaha vyplývá z povahy stavební látky. Ta je vždy už nějakým způsobem strukturovaná, tvoří strukturu. Aby se tento krok uskutečnil, není třeba žádného vnějšího zásahu, vyplývá z předchozí struktury. Kreacionista namítne: ale čím to, že se uskuteční další a další kroky až k člověku? Tady přece musel být plán? Tak předně: „musel“ není žádný argument; není to predikát bytí, nýbrž kondicionál predikátu. Když se mi ztratí sýr, musel tu být nutně trpaslík? A dále: výraz „jeden krok“ neznamená, že nutně musí dojít k dalšímu! Evoluce je vždy latentně „zamrzlá“ na dosaženém stupni. Aby „poskočila“ na jiný, komplexnější stupeň, musejí nastat specifické podmínky; ty pak z vlastností stavebních článků přivedou na svět evoluční změnu. Tak to platí až k lidskému embryu. Abychom tuhle myšlenkovou figuru falzifikovali, museli bychom dokázat, že embryo se nevyvíjí autonomně, nýbrž například tak, jak si představoval svatý Tomáš z Aquina (totiž přímým zasahováním Boha do embryogeneze). Svatý Tomáš podědil svou představu duše od Platóna: aby vysvětlil, jak v embryu dochází k přechodu mezi zvířecí a lidskou duší, zavedl hypotézu skoku s pomocí božího zásahu. Evolucionista beze všeho takovou hypotézu připustí, ale bude požadovat, abychom ji dokázali. Jděte tedy a dokažte v embryogenezi nadpřirozený zásah! Proti takové představě argumentoval už Denis Diderot: předpokládat, že se „duše“ vloudila do vajíčka zvnějšku (tak říkajíc „přes skořápku“), znamená vrhat se do nekonečných rozporů! Diderotova organistická metafora je ovlivněna Leibnizem: nejprve nejsme nic, pak živý bod. K tomuhle živému bodu se přitiskne další, pak ještě další, a tak postupně vznikne jednotlivec. Společná masa bude mít společnou citlivost. Dotykem dvou stejnorodých molekul vzniká podle Diderota kontinuita; podotkněme, že buňka bude teprve objevena. Tady neplatí žádné „málo času“ a „příliš složitě“: chtělo by to

důkaz! Ke králíkovi v prekambriu tedy můžeme přiřadit i Boha v embryu, jeho zásah, stopu toho zásahu. Lidská stopa vedle stopy dinosaura se ovšem přivede na svět snadněji. Verifikovatelnost kreacionismu je nulová a nulová je i jeho *explanační* hodnota. Jak jinak, když sází na Zero? Mezičlánek je zero, jehož důležitost se odvíjí od jiného zera, Zera bazálního, absolutní Nuly.

S celým systémem „zer“ pracoval Isaac Newton. Zero č. 1: absolutní prostor. Je tvořený vakuem antického typu, proti kterému argumentoval Albert Einstein větou, že prostor není „krabice na klobouky“. Pro Newtona byl prázdný prostor nekonečnou krabicí na vesmír (který byl neohrazený, ale konečný). V absolutně prázdném prostoru si Newton troufal rozlišit pohyb od klidu a různá místa; G. Galilei a G. W. Leibniz ovšem nic takového netvrdili. Zero č. 2: absolutní čas. Je tvořený věčností bez pohybu a bez měřítka. Vesmír vzniká v určitém „časovém“ bodu tohoto „kontinua“, je to polopřímka na (nekonečné) časové přímce. Galilei ani Leibniz opět nic takového netvrdili. Zero č. 3: stvoření atomů z ničeho. Nejde o fyzikální vakuum, jak je dnes pojímá kvantová astrofyzika, vakuum dynamické a „vroucí“, nýbrž o vakuum statické, studené. Je to zero, ale bez rulety. Zero č. 4: éter. Je to látka, jejíž hustota se exponenciálně blíží nule, a proto může být (hmotným) nosičem (nehmotné) gravitace. Mimo to působí v našich tělech jako nervový přenašeč. Zero č. 5: nekonečná rychlost. Gravítace se šíří éterem (jehož vakuovými prolukami proniká světlo) nekonečnou rychlostí. Kdyby tedy Bůh odčaroval slunce, zeměkoule by v ten moment odlétla někam do vesmíru. Zero č. 6: kosmický IQ. Gravítaci šíří nekonečnou rychlostí Bůh. Jakožto nemateriální faktor je gravítace v moci Boha, který by ji mohl i zrušit. Bůh může měnit přírodní zákony a průběžně seřizuje vesmír tak, aby fungoval. Skutečnost, že se vesmír gravitačně nehroutlí, je zázrak a důkaz existence Boha.

Zajímavé je, jak se Newton vyrovnával s existencí dvou „nekonečen“, totiž nekonečna prostoru a nekonečnosti boží. Jako fyzik totiž nemohl takovou věc pominout, už proto ne, že se v teorii neobešel bez ontologicky proměnné veličiny, která by jeho vesmír doladila na požadované hodnoty. Bez ní by se totiž (nezměrný, ale přece jen konečný) vesmír gravitačně zhroutil. Newtonův Bůh byl jeho „kosmologická konstanta“. Absolutní prostor je podle Newtona atributem Boha, přívlaskem či vnější podobou jeho substance, „vyjádřením boží nezměrnosti“. V podobném vztahu je k substancí Boha absolutní čas. Obojí představuje něco jako „myslový orgán“ Boha (*sensorium dei*); Bůh je díky nim všudypřítomný a zná celou minulost stejně jako budoucnost. Všimněme si, že všechny položky, o nichž Newton hovoří, jsou smyslově názorné; jen s takovými může pracovat fyzik. Není tu žádná „bezprostorovost“, „mimoprostorovost“ a „nadprostorovost“; pojem Bůh se překrývá s pojmem prostor, splývá s ním. To je i důvodem, proč Bůh proniká naše těla, resp. vakuum v nich obsažené; věta „Jsme v Bohu“ je u Newtona fyzikální. Ještě zajímavější je filosofický motiv, který Newtona vedl k téhle „fúzi“ fyziky a teologie, v jeho době nikoli samozřejmé. Newton klade otázku: „Pokud by věčnost a čas byly v rozporu, jak by Bůh existoval?“ A říká ještě víc, totiž že mimo prostor a čas Bůh není nic! Newton tedy stanul na hranici ateismu a bránil se mu tím, že Boha vybavil smyslovými atributy, které mu zaručují „něcst“ (že je „něco“, a ne „nic“). Neprostorový Bůh je totiž v autu a nemá žádnou možnost, jak vesmír ovládat, nehledě k tomu, že by ho stvořil. Newtonova věta „Mimo prostor a čas Bůh není nic“ je jasnozřivá. Pierre Simon de Laplace z ní odvodil, že entita Bůh je ve fyzice nadbytečná. Nakolik je tomu tak, nezasahuje do fyzikálního světa. Bůh tedy fyzikálně neexistuje.

Existuje duchovně? Zkusme si nějak přiblížit, oč by se v takovém případě jednalo. Klasik úvah o nehmotné substancí René Descartes ji označoval jako „*res cogitans*“, věc či entitu „poznávající“, což je všechno duchovní a rozumové, včetně našeho Já neboli duše, a také Boha, který duši stvořil k obrazu svému a vložil do našich těl, vyznačujících se „rozprostraněností“ („*res extensa*“). Představoval si, že duše neboli naše Já sídlí na podvěsku mozkovém, odkud přebírá zprávy od hmotného orgánu, mozku, a přivádí je k vědomí. JÁ si

zprávu uvědomuje, je vědomím této zprávy. Zpráva může být komplexní a neurčitá, např. že jsme identičtí se svými těly, že vidíme a nasloucháme, že máme hmatové pocity, myšlenky a emoce. To ovšem znamená, že se hmotná informace převádí na informaci nehmotnou: jak se to děje a co je podstatou této „nehmotnosti“, neumí Descartes říci, a neumí to dodnes žádný z jeho následovníků, např. jiný současný český teolog domnívající se, že mozek nedokáže vytvářet abstraktní pojmy a že k tomu potřebuje „res cogitans“, transcendentní zásah nadpřirozené substance. Myslím-li tedy v tuto chvíli např. pojem „zvíře“, mám v mozku Boha. Připusťme to, ale žádejme důkaz, a to jiný než slovní! Chceme vědět, co se v mozku děje, kde se to děje a především jak k tomu dochází, jakým způsobem dokáže nehmotná substance vytvořit v mozku obecný pojem! To by ovšem znamenalo něco jiného než novotomistickou sofistiku, totiž ukázat, jak nehmotné mění konkrétní představu na abstraktní pojem; a to náš teolog, který v životě neviděl ani mozek v lihu, nedokáže. Připusťme ale, že „duše“ takovou operaci opravdu provádí, že karteziáni mají pravdu a kognitivní neurologie tento „mechanismus“ dosud neobjevila. Problém „konverze“ trápil i Descarta, a proto do své představy zavedl pojem „animální duše“, což byla velmi jemná substance, něco jako Newtonův éter v nervech. Ani jeden z pánů si přitom neuvědomil, že tím se problém neřeší. Ať už jsou obě substance jakkoli jemné, ať se jejich hustota exponenciálně blíží nule (zas to prokleté zero), je to pořád látka a problém převodu z hmotného do nehmotného kódu trvá. Mezičlánek vede i tady k nekonečnému regresu.

Věc se tudíž musí odehrát skokem, a to „dosud neobjeveným“ zásahem „transcendentna“. Ostatně, tak si věc představovali Descartesovi žáci; že by současný český teolog byl „okazionalista“? Dobrá, ať se děje podle nich, ať je naše mysl něco jako divák u televizní obrazovky: duše je divák, podvěsek mozkový obrazovka, na které se má odehrát nějaký zrakový vněm. Otázka zní: co se bude dít s descartovským subjektem (duší, Já, vědomím), podrobíme-li ho neurologické tortuře? Vyjděme z případu, kterému se říká rozštěpený mozek. Tento syndrom vzniká po chirurgickém protěti svorového tělesa mezi mozkovými hemisférami. Pacient se po takové operaci chová přechodnou dobu tak, jako by měl dvě vědomí: je schopen dělat oběma rukama různé věci současně. Tyto činnosti mohou být takového druhu, že jedna druhou potírá, např. jedna ruka zapíná košili a druhá ji rozepíná. Přísně vzato nemá takový člověk vědomí dvě, nýbrž dvě poloviny původně jednotného, nyní disociovaného vědomí. Matematicky vyjádřeno, nejde o násobení, nýbrž o dělení, a taková věc člověka nijak nezvýhodňuje: jedna ruka může oknem vyhazovat peníze, za které by si druhá chtěla něco koupit! Na tuto situaci reaguje mozek tím, že jednu hemisféru vyřadí z činnosti. Člověk potom vnímá jen podněty z 1/2 zrakového pole. Sice si nerozepíná košili, kterou současně zapíná, ale např. vyjídá jen jednu polovinu talíře; vědomí, že nechal polovinu porce, takový člověk nemá. Kompletní vědomí má v tomto případě 1/2 člověka; odkázaný sám na sebe, vráží druhou polovinou těla do věcí kolem sebe, a protože mu chybí celá polovina zrakového pole, nepřežil by dlouho svůj první pokus přejít ulici! Nezachránilo by ho ani to, kdyby stejným způsobem vnímali svět i ostatní lidé. Dva jedinci, kteří by šli nebo jeli na kole proti sobě, by se dříve či později srazili; společnost s úhrnným vědomím 1/2 by rychle spěla ke svému zániku.

Svůj myšlenkový pokus můžeme vést dál a představovat si na zbylé polovině mozku další poruchy. První by mohlo zmizet barevné vidění. To je vážný handicap, protože barevné vidění je evoluční zisk: rozlišení červené a zelené, dvou radikálně odlišných barev s velmi podobným kmitočtem, je poměrně pozdní schopností primátů. Komplikovalo by nám to značně nejen přecházení ulice na semafor, sběr plodů a rozlišování jejich zralosti, ale ovlivnilo by to podstatně i naši náladu: člověk s poruchou barevného vidění totiž vidí svět v různých odstínech šedé! K poruše barevného vidění by pak mohla přistoupit porucha vnímání tváří. Pacient s touto poruchou nepoznává své blízké a často ani svou vlastní tvář v zrcadle; rozlišuje jen detaily celku, ne celek jako celek. Poloviční odbarvený svět se nám

v této chvíli rozpadá na detaily. Pokračování je už poněkud sadistické. Pokud bychom přidali poruchu vnímání prostorové hloubky, budeme to, co zbylo na jedné polovině zrakového pole, vnímat jako vystřižené z papíru. Přidáme-li ještě poruchu vědomí pohybu, je zkáza dokonána. Na zbylé polovině plochého, bezbarvého a do jednotlivostí rozpadlého zrakového pole dojde k zamrznutí pohybu! Pak ovšem na „podvěskové obrazovce“ nic nevidíme; přímý přenos z Golgoty se nekonal. Zhasne-li obrazovka docela, nebude to velký rozdíl.

Jedno je přitom jasné: co je na obrazovce, je i ve vědomí! Co vyprodukuje mozek, to je v duši, v našem Já. Jaký rozdíl je pak ale mezi dualistickým, karteziánským modelem, který postuluje dvojí substanci, a monistickým modelem, řekněme diderotovským, který postuluje substanci jedinou? Denis Diderot, osvícenec a encyklopedista, je případ nadmíru zajímavý: dospěl od teismu přes panteismus až k úplnému ateismu a je i autorem prvního monistického modelu duševní činnosti. „Snad bych i obětoval život, kdybych mohl provždy odstranit například ideu Boha z představivosti a paměti lidí,“ řekl. Nejde tu jen o náboženství, ale také a především o ontologii: v úhrnu tedy o popření „res cogitans“ jako substance, jako „Boha v mozk“u“. Diderotův model přibližuje metafora s cembalem. Dualistická ontologie karteziánského typu je v ní vyjádřena dvěma entitami: hudebníkem, zastupujícím duši (tedy „res cogitans“), a hudebním nástrojem, který představuje tělo (tedy „res extensa“). Monistická ontologie je naproti tomu vyjádřena figurou hudebníka, který je zároveň nástrojem (je identický s cembalem, vrostlý doň, je „organické cembalo“), kde tedy „cogitans = extensa“. „Jelikož je citlivé, má okamžité vědomí vydávaného zvuku. Jelikož je živočichem, pamatuje si ho. Tato organická schopnost, která v něm spojuje tóny, v něm vyvolává a uchovává tóny. A co jiného je podle vás pěnkava, slavík, hudebník, člověk?“ Na jiném místě přirovnává Diderot naše Já k pavoukovi, k němuž se sbíhají vlákna pavučiny, což implikuje rozprostraněnost nejen pro nervovou soustavu těla, ale i pro samo centrum vědomí (pavouk jako jednota hudebníka a nástroje). Aby mysl vůbec formulovala teorii o „res cogitans“, musí být hmotný mozek v pořádku; bez „svého“ mozku mysl prostě „nekogituje“. Všimli jsme si rovněž, že „aporie éteru“ (neboli animální duše) je řešitelná jen uzavřením informačního okruhu – jinak „zpráva“ mizí adresátovi, tj. nehmotné duši, v nekonečném počtu „mezičlánků“ mezi nehmotným a hmotným. Není-li takové „uzavření okruhu“ možné směrem „k“ mezičlánku, musí to jít směrem „od“ mezičlánku (což Diderot udělal prostřednictvím organické metafory). Jedině za takového předpokladu nám „zpráva“ (např. přímý přenos z Golgoty) neuniká do nekonečna. Zrušíme-li „res cogitans“, na výsledku to nic nezmění: smysl dává vždy a jediné „sjednocený“ model, ať už cembalista sedí „u“ cembala, nebo je „doň“ vrostlý. Nehmotný subjekt můžeme v obojím případě škrtnout, teoreticky nehraje žádnou roli a nic nevysvětluje. Škrtnout ho můžeme i teologicky: koho by zajímala zrnící obrazovka, vyslaná někam do vesmíru?

Lidé nábožensky orientovaní vkládali svého času značné naděje do knihy Raymonda Moodyho „Live after Live“; i dnes ještě existují takoví, kteří považují věci, které se tam popisují, za důkaz existence karteziánské duše. Titul knihy znamená „Život po životě“, německý překlad ale zní „Leben nach dem Tod“, což je významový posun a interpretace. Ještě za komunistického režimu upozorňoval Zdeněk Matějček, že se jedná o stavy po klinické smrti, nikoli po smrti biologické. Nejde tedy o postmortální zkušenost strictu senso, nýbrž o psychické prožitky během umírání; klinická smrt patří ještě do života, asi v tom smyslu, jak M. Heidegger chápal termín „bytí k smrti“. Jedná se o strukturovaný zážitek, jehož centrem je vizuální zkušenost, že smyslová duše vystoupila z těla a hledí naň z výšky (další fáze prožitku vynecháme), aby se po resuscitaci vrátila do těla; mnozí tento stav popisují jako vrcholně slastný. Moody pak vydal ještě několik knih s podobnými kazuistikami. Když je čteme pozorně, neunikne nám, že extatický stav prožili nejen lidé, kteří prošli klinickou smrtí, nýbrž i takoví, co prodělali pouze stav bezvědomí (bez příznaků klinické smrti), a dokonce i takoví, kteří jen účastně seděli u lůžka pacienta v kómatu. Tyhle případy

najdete v pozdějších Moodyho knihách a svědčí o tom, že spirituální informace se šíří mediálně; vytvářejí stopy v mozcích recipientů, kde jsou v příhodnou chvíli oživeny. František Koukolík k tomu říká, že se jedná o poruchu v činnosti temporálních laloků a že lze takový stav navodit i toxicky. Jedná se tedy o případ šamanského typu. Moody navrhoval jednoduchý experiment, jak testovat objektivitu vystoupení duše z těla, ale sám nic podobného nerealizoval. V jeho kazuistikách chybí citelně i fenomenologie nezávislé duše. Víme, že subjekt zírá na tělo a je blažený, ale JAK zírá, ČÍM je blažený, o tom se nic nedočteme. Chtěli bychom tedy vědět, zda jde o karteziánský „bod“, nebo zda je rozprostraněný, zda je to „cogitans“ nebo „animální duše“. V druhém případě jde o hmotný objekt a platí předchozí poznámky o skoku z kódu do kódu a nekonečném regresu. V prvním případě jde o bodovou entitu, která by pak jako taková nemohla mít vnímání prostoru. Vědomí nějaké věci není soustředěno do jedné oblasti mozku, nýbrž vzniká synchronizací mnoha systémů. Použijeme-li Diderotovu metaforu, pak se Moodyho pavouk vznesl nad pavučinu, ale odnesl si s sebou schopnosti, které mu zaručuje právě pavučina. Jde tedy o informaci bez informačního nosiče.

Je nám jasné, proč kreacionisté „dosazují“ Boha do fyzikálního vakua: je to proto, že „tam“ není nic vidět! Aristotelés přišel v Poetice se zajímavým modelem psychologické hodnověrnosti, v jeho případě hodnověrnosti eposu a dramatu. Ne všechno, co zobrazuje epos, říká Aristotelés, se hodí pro zobrazení na divadelní scéně. Kdybychom převedli na scénu héraklovský mýtus, působily by některé scény komicky, jako třeba když Hérakla honí lev. Co působí komicky, není tragédie; mýtus (na rozdíl od soudobého života) se zobrazuje v tragédii. V eposu ale (říká Aristotelés) výjev s Héraklem a lvem komicky nepůsobí: je tomu tak proto, že na jednající postavy „není vidět“ (to je přesný citát)! Ejhle, mýtus! Ejhle, vakuová pěna! Ani do mozku a jeho představ není vidět tak dobře jako na divadelní scénu, proč ho tedy rovnou neobvinít, že neumí vytvářet obecné pojmy? Kreacionistům uniká jediná věc, totiž že ve vztahu Boha a fyzikálního vakua platí totéž, co u vztahu duše a mozku. Fyzikální vakuum je přitom vakuum facilitované: na rozdíl od ontologického vakua filosofů má fyzikální vlastnosti, jichž by kosmický IQ mohl využít! Jak to dělá, zůstává záhadou, nejspíš prostřednictvím nějakého éteru. Pak je tu ovšem nekonečný regres. Bůh se opakovaně pokouší vytvořit z vakua vakuovou pěnu, ale podaří se mu vytvořit jen vakuovaného Boha. Fyzikální vakuum je tedy pro kreacionismus stejně beznadějně jako vakuum Démokritovo.

Nakonec zůstává jediným způsobem, jak dokázat, že křesťanská ontologie má pravdu, nátlak na subjekt. To je klasika, kterou donekonečna obehávají náboženští fundamentalisté. Ironik to ví a směje se. Když vykládáte muslimskému studentovi o atomech, řekne vám: tomu my nevěříme, a začne převádět řeč na ramadán. Proč studuje na Technické univerzitě? Inu, kvůli technice! Má zájem o počítače, automobily a zbraně, ale o intelektuální svět, který je vytvořil, který umožňuje rozvoj technologií vůbec, o ten zájem nemá. Stejně je to s fundamentalistickým křesťanem. Bez rozpaků a uzardění využívá internet k šíření názoru, že svět je starý 6000 let (tvrzení, které vyvrátila už geologie 18. století), a nikdy nepřipustí, že by tu mohl být „nějaký“ problém. Ateista se internetovému náboženství směje: rázem je jasné, jakého původu je dinosauří stopa vedle lidské! Nátlak na duši musí nastat co nejdříve, to vám radí ironický ateista. Nikoho by to nemělo udivovat, protože potomkem těchto praktik je i náš „bazingový Ježíšek“, který nosí dárky bezbožným dětem!

Richard Dawkins se zbytečně rozhořčuje nad Pekelnými domy. Co takový Pekelný dům je? Něco jako pouťový dům hrůzy, ale míněný vážně, pedagogicky. Kdo četl Dantovo Peklo, má představu, co tam mohou zbožní křesťané svým dětem předvádět: u Danta je například kotel s hříšníkem, do kterého d'ábel píchá vidlemi, jestli už je dost měkký; je nedovařený, ale už se z něj odlupuje maso. Když to čtete, buď se vám zvedne žaludek, nebo se zasmějete. To první odpovídá Pekelnému domu, to druhé pouťovému Domu hrůzy. Dawkins hájí právo dítěte na svobodnou volbu názoru, což je správné; dělají to ovšem jen

ateisté. Na místě je i podotknout, že rodič nesmí dítě psychicky týrat, na to je zákon. Pekelný dům není nic jiného nežli šikana: dokud neřeknete, že svět je starý 6000 let, nedopřejeme vám pokoje! Chtějí-li mít zbožní křesťané místo dětí „anxiety“, je to jejich volba; pokud proti nim nezasahuje zákon, ani osvěta nezasáhne. Směje se tomu ironický ateista? Pokud ano, je to hořký smích, spíš úšklebek, ale neztrácejme mysl! Z lidí se stávají cvokové i bez Pekelných domů; rodiče si vystačí bez divadla, protože hrají svou variaci na psychický teror s plným nasazením přímo doma a bez náboženství. Co je horší: Pekelný dům, nebo pekelný dům? Nejhorší je obojí dohromady.

„To, v co věříme, je nepochopitelné, a teologie nám v pochopení moc nepomůže. Věříme, ale nepokoušíme se porozumět,“ píše Francois Mauriac. Věta jako vystřižená z Feuerbacha, jenže sto let po Feuerbachovi (on sám označoval takový postoj jako „zabedněnost“)! Ale Mauriac pokračuje: „Peklo rozničené láskou, jak se běžně říká. Bůh ztotožněný s žárlivým milencem, který se mstí. Tato myšlenka nám nahání hrůzu. Neboť my, tvrdí a krutí lidé, jsme i přesto schopni milovat, aniž bychom byli milováni, jsme schopni dát vše, aniž bychom cokoli obdrželi. Který milenec nezakouší jistotu, že jeho láska nemůže vyústit v zapření nebo zradu? A nemohl by Bůh být ve své věčnosti to, co jsme my a naše pomíjivá srdce v čase? Je třeba věřit všem Kristovým slovům a všem článkům víry církve, i v peklo.“ Ano, jako z Feuerbacha! Slyším ho zřetelně, jak říká: „Jak to, aniž bychom cokoli obdrželi? Nedoufá snad náš křesťan, nechce si dokonce svou vírou vynutit nesmrtelnost? Což to není dar nade všechny, dar absolutní? Jak farizejské, jak pochybné logicky i morálně! Jediné, co tě šlechtí, křesťane, je tvé upřímné doznání, že jsi tvrdý a krutý člověk! To ti ovšem věříme, neboť dobře víme, že víra je pro tebe víc než láska, ba že to jsou, nábožensky vzato, protiklady! Jak jinak, když tvůj Bůh je žárlivý a mstivý?“ Dejte na mou radu: než svým dětem vpašujete pod vánoční stromek dárky, vezměte je do Pekelného domu! Taková věc se vždy vyplatí.

S Pekelným domem je to ale zapeklitá věc, podobně jako s dárky od Ježíška: dítě si jednoho dne uvědomí, že to je stafáž, kulisa zbožného knížete Potěmkina. Pak si ovšem položí otázku, zda existuje peklo skutečné, a hra se rozbíhá od začátku, s tím rozdílem, že už ho podruhé obehrali s falešnými kartami! Z pekla se stává divadlo. Chápu fundamentální křesťany: nechtějí-li docela pohřbít to, co je jejich srdcím drahé, nemohou jednat jinak! Který otec „spartan“ by chtěl mít syna „slávistu“? Ani evoluční vědci a filosofové nemohou jinak: evoluce je jejich srdcím příliš drahá! Jak tenhle zápas dopadne? Vymežeme si hrací plochu: psychologové zjistili, že náboženství se „dědí“ u 71% potomků. To vypadá jako dost vysoké číslo, ale všimněte si, že to není kýžená meta: nábožný subjekt by chtěl 100%! Obrátíme-li čísla statistiky, pak 29% potomků od náboženství rodičů odpadá. Možná jen přejdou k jinému náboženství, ale to fundamentální rodiče neutěší: jejich syn odpadl, je to ztracený syn, „syn slávista“, a oni nepřestanou snít o jeho „návratu“ do Sparty. Ironickému ateistovi se změna náboženství líbí, protože potvrzuje autonomii subjektu a právo svobodné volby. V žádném případě tomu není tak, že by celých těch 29% přešlo k jinému náboženství; aspoň část, nevím jak velká, zůstane mimo církev, nebo se z nich stanou opravdoví ateisté. Sečteno a podtrženo, věřících v křesťanské kultuře ubývá. Ten úbytek, račte si všimnout, se týká jedné generace! Opakuje-li se v každé generaci plus minus v podobných, byť neurčitých hodnotách, je jasné, proč naše společnost postupně dospěla až k sekulárnímu státu. Sekularismus v demokratické společnosti znamená, že náboženské vyznání je soukromá věc. Kreacionismus není na státních školách obsahem výukových osnov; školy nás „školí“ v základech věd, např. ve fyzice a biologii. Budete-li dětem vykládat o Tomáši Akvinském, bude to jen historický výklad, protože současnou vědu reprezentují jiná jména. Sekulární demokracie garantuje náboženskou svobodu: celá řada církví by v nábožensky fundamentálním státě nemohla existovat, jako nemohly existovat za fundamentalistického katolicismu a komunismu.

Pak je jasné i to, proč zbožným rodičům nakonec zbývají jen „pekelné domy“, nechťjí-li, aby jim oči zbyly jen pro pláč. Připadá vám divné, že někteří rodiče cení víru výše než štěstí svých dětí? Buďte shovívaví, správný křesťan nemůže jinak, myslete si o tom, co chcete: Bůh a konfese, to je absolutní hodnota! Víra v absolutní ideu se neomezuje jenom na náboženství, najdeme ji např. právě v komunismu (nebo v nacismu a fašismu, abychom nikoho nezvýhodňovali), ale její původ je náboženský. Možná nebude na škodu, když si připomeneme, kdy sekularismus natolik zesílil, že nakonec přivedl na svět demokracii, svobodu a ideovou toleranci. Bylo to po třicetileté válce. Tenkrát se katolíci s protestanty řezali nelítostně po hlavách: protistrana byla jednoduše a evidentně spřáhnuta s ďáblem, tedy „ateistická“! To spojení nesedí, protože ďábel věří v Boha a věrně mu slouží, ale o to tu nejde. Nejde vlastně ani o toleranci, nýbrž o prostý fakt, že v náboženských válkách umírali obyčejní lidé – nejhůř ze všech na tom byl zemědělský lid. Mír se nakonec ukázal být vyšší hodnotou než vyznání, což pro nábožný subjekt není logické, ale je to nutné, protože přirozené. Náboženství je jen „zjevené“, tedy představa: postavte proti sobě bochník a představu bochníku, a máte v celé věci jasno. Mír je přirozená hodnota, kdežto konfese je hodnota nadpřirozená. Uvědomíme-li si, že v českých zemích, kde bylo ohnisko třicetileté války, klesl počet obyvatel o 40%, víme, zač našemu ateismu vlastně děkujeme. Zvěrstva Velké francouzské revoluce pak přišla církvím velmi vhod, stejně jako komunistické režimy: hle, k čemu všemu je dobrý ateismus! S ateismem se vylíje z vaničky i Darwin, a je vymalováno. A tak církev, která upálila Giordana Bruna a v roce 1905 ústy papeže zakazovala čist necírkevní spisy o etice, která v roce 2000 zakazuje kondomy jako ochranu před AIDS, hlásá (opět ústy papeže), že s popíráním Boha člověk ztrácí sebeúctu! Galileo Galilei byl rehabilitován roku 1992, a nikomu to sebeúctu nesebralo. Ani sám papež, žehnající na Svatopetrském náměstí trabantům proti dopravním nehodám, evidentně sebeúctu neztratil. Nezbyvá, než aby se ateisté styděli za ně: je na světě něco trapnějšího, než svatořečení papeže? A že jich v dějinách katolické církve bylo požehnaně!

Nabízí se otázka: jak by Evropa vypadala, kdyby ve volbách zvítězili křesťanští fundamentalisté? Podíváme-li se na konec předchozího odstavce, nabývá naše představa pevnějších obrysů. Jisté je jedno: první by přišlo na řadu státní školství! Naši otázku pak můžeme převést na otázku jinou, totiž jak dlouho by trvalo, než by se kampaň proti evolucionismu změnila v kampaň proti evolucionistům! A dále: za jak dlouho by se kampaň zvrhla v pronásledování? Moc korumpuje a absolutní moc korumpuje absolutně; moc nad dušemi je absolutní moc! „Moc nad dušemi“ ukládá nepovolit antikoncepci, například koitus interruptus; čtete Bibli, tam to všechno je! Žena pak musí podstoupit infikované početí, protože „duše“ plodu (později „AIDS-baby“) má právo na posmrtnou existenci, za předpokladu ovšem, že byla pokřtěna. Smrtným hříchem je i eutanazie, protože dobrovolná smrt = sebevražda! Myslíte si, že křesťanští etikové jsou nějací lidumilové? To tedy, prosím, nikoli! Jde jim jen o spásu vaší duše, ať to stojí, co to stojí! Jejich Bůh je totiž krut'as (viz Mauriac): můžete Ho v onkologických křečích proklínat, ale oni z lásky k vám nepovolí! A když skočíte z okna v pátém poschodí, je to vaše smůla, nevyšlo to. Stručně a jasně: nekopou za vás, kopou za smrt! Smrt je jejich nejvyšší hodnota. Všimněte si: katolický etik nemluví za křesťany (ani to by neměl: ať mluví za katolíky!), ale za všechny lidi bez výjimky, za evolucionisty i ateisty! Trpíte tedy pro jejich blud. Etický motiv je vlastně jen záminka; skutečným motivem je společenský vliv. Mýlil by se, kdo by se domníval, že se ironický ateista přestal usmívat. Ateista ví, že v každém evropském státě probíhají vlastní svobodné volby a že jejich obyvatelstvo je sice různé, že však pro všechny na evropském kontinentě je nejvyšší hodnotou mír a svoboda. Platí to i pro USA a jejich fundamentalisty, kteří to vědí ze všech nejlépe, protože jen politická svoboda jim umožňuje stavět pekelné a bankovní domy.

Strategie výchovného násilí je logická, nicméně v poslední instanci neproduktivní. Moderní člověk, který si volí náboženství (což zdaleka není samozřejmé), volí v první řadě

svobodu, a to jako princip: pokud se mu něco znechutí, má ji i k dispozici, k praktickému použití! Produktivnější než násilí je konjunkuralismus, v našem případě náboženský. Případem takového konjunkuralismu byla celkem úspěšná evangelizační kampaň v Čechách po listopadové revoluci 1989. Náboženská propaganda tedy využívá každé příležitosti a historicky výhodných období zejména. Úspěšná pak bývá mimo jiné proto, že v každém z nás zůstává něco z mentality dítěte, které věří na Ježíška a děsí se temných koutů v pekelném domě. Dítě spontánně vkládá do objektů lidský obsah, a výchova mu v tom vydatně pomáhá. „Podrbej mne za třetím kolem!“ říká pohádková mašinka strojevodci, a on to udělá. Mýtus v nás to požaduje a spisovatelům pro děti se to vyplácí. Antropomorfistická reklama je druhou fází téhož, a náboženská propaganda je antropomorfistická reklama. Ne na každého ale reklama působí. Ironický ateista ví, že lidstvo nikdy nebude zcela ateistické. Už proto ne, že je tak pohodlné nic neznat a vědět všechno! Na druhou stranu je stejně tak jisté, že už nikdy nebude fundamentálně teistické: tuto šanci historické náboženství prohrálo, a začíná ji prohrávat i v muslimském světě, kde se mezi sebou masakrují náboženské frakce. Dopřejme svým arabským bratrům aspoň tolik času, kolik jsme ho my, namistrovaní indoevropané, dopřáli sobě od třicetileté války, a neklesejme přitom na mysli! Na této planetě žije jen jeden člověk a jeho evoluční podstata je universální.

Tvrzení, že s náboženstvím ztratíme i důstojnost, není nic jiného než katolická pýcha. Pokud jde o moralitu, výzkumy ukazují, že pozitivní vztah mezi náboženstvím a moralitou neexistuje, stejně jako neexistuje pozitivní vztah mezi ateismem a zločinností. Je tomu spíše naopak (negativní relace), jak dostatečně přesvědčivým způsobem ukazuje kniha Boží blud. Existuje ale jistý vztah mezi inteligencí na jedné straně a ateismem na straně druhé. Co myslíte, jak to v téhle věci vypadá? Nechceme nikoho urazit, zejména o vánocích nikoli, a proto jen odkážeme na odbornou literaturu. Co o těchhle věcech až dosud víme, umožňuje uzavřít, že náboženství tahá za kratší konec provazu nejen v teorii, ale také v praxi. Ateista je nejen svobodnější, ale i humánnější než fundamentální teista, nebo spíš: je humánnější, protože je svobodnější! Protože je svobodnější, je i tolerantnější. Mírou humanismu je tolerance. Neznamená to ovšem, že je každý ateista mravnější než každý věřící, znamená to ale, že tak působí ateismus jako takový, stejně jako působí v opačném směru náboženství. Podstatou ateismu je humanismus, podstatou teismu je teismus. Je čas říci nahlas: náboženství dělá člověka horším, než jakým může být a jakým ve skutečnosti je! Není to nic nového: dějiny nás přesvědčují, že tomu tak bylo vždycky!

Ještě jednou vlastností se ateista odlišuje od člověka náboženského, přinejmenším od přísně věřícího křesťana, a to je smích a humor. Teologická realita je v této věci jednoznačná: v Bibli nenajdeme žádnou zmínku o tom, že by se Adam a Ježíš smáli! Jsou smrtelně vážní. Pobyt v Ráji zřejmě nebyl žádná legrace a žádná legrace nebude ani posmrtný život, nehledě ke stavu těla před zmrtvýchvstáním. Nechceme tuhle věc náboženskému člověku vyčítat: je to výraz jeho autenticity, organicky vyplývající z víry! Ne že bychom chtěli žít ve společnosti, kde se nikdo nesměje; radikálně husitská Praha byla právě takovým místem! Ptám se: kdo měl pevnější víru? Radikální kališník, který se nikdy nesmál, nebo umírněný utrakvista, navštěvující v Basileji veřejné lázně? V každém případě ten první! Proč? Protože žil v harmonii se svým biblickým vzorem! Bližší nám je ovšem ten druhý, protože svou víru sekularizoval v zájmu lidské přirozenosti. Pozorujte roční dítě, vyrůstající ve funkční rodině, a uvidíte nejen úsměv, ale i smích, dokonce ryčné řehtání: ono má smysl pro komiku, jaký překvapí i zkušeného psychologa! Těch 6000 let, která uplynula od vyhnání z Ráje, zřejmě změnilo povahu člověka. Adam se nesmál, zato malý Adámek ano. Homo habilis se nesmál, ale homo sapiens ano. Chci tím říci jen tolik, že smích a smysl pro komično je výrazem hominizace, evolučním ziskem, ať už jsme jich dosáhli na kterémkoli stupni vývoje! Ti, kteří nám smích berou (a takoví zakládají fundamentálně náboženské státy) vracejí vývoj do šera věků, kdy se člověk nesmál. Naučíte se smát v Pekelném domě? Možná ano, ale pak třikrát

běda náboženství! Věta „Říkejte jim pravdu“, na první pohled banální, není věru žádná banalita. Pravda znamená smysl pro humor.